

Seminár NATO - CCMS

V dňoch 20.–24. septembra 1995 sa uskutočnil v belgickom Lanakene IX. seminár v rámci výskumného projektu *“Methodology, Focalisation, Evaluation and Scope of Environmental Impact Assessment”* organizácie NATO – CCMS (North Atlantic Treaty Organization – Committee for Challenges of Modern Society). Pravidelnými účastníkmi týchto seminárov sú zástupcovia členských krajín NATO a z bývalého východného bloku pozývajú odborníkov pracujúcich v problematike posudzovania vplyvov na životné prostredie z Českej republiky, Maďarska, Poľska a Slovenska.

Na seminári v Lanakene boli prítomní účastníci z 13 krajín. Pozornosť sa sústredila na 2 hlavné témy: strategické hodnotenie životného prostredia (SEA) a integráciu hodnotenia socioekonomických javov do tohto procesu. Cieľom seminára bolo získať prehľad o kontexte strategického environmentálneho posudzovania, jeho uplatnenia v praxi a metodologických aspektoch v jednotlivých krajinách. Základným východiskom bola prednáška Sally Russel z Univerzity v Aberystwythe (Veľká Británia), o obsahu SEA, budúcnosť tohto procesu v súvislosti s trvalo udržateľným rozvojom a Roba Verheema z Nezávislej komisie pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie (EIA) v Holandsku o práci na štúdiu posudzovania vplyvov na životné prostredie - SEA vo svete.

Diskusia sa dotkla hlavne nasledujúcich otázok:

- Je prospešné a efektívne uplatniť SEA?
- Aký je vzťah medzi SEA a trvalo udržateľným rozvojom?
- Akým spôsobom SEA súvisí s en-

vironmentálnym plánovaním a ochranou prírody?

- V ktorom kroku plánovania by sa malo SEA uskutočniť?
- Aké sú problémy pri uplatňovaní SEA v praxi?

Seminár potvrdil, že SEA sa ukazuje užitočným nástrojom hodnote-

nia strategických plánov, koncepcií a programov na rôznej úrovni (národnej, regionálnej, ale aj lokálnej). Na druhej strane sa však prezentovala veľká nejednotnosť v chápaní pojmu SEA, napriek malému počtu krajín, ktoré predstavili svoje názory. Problematika mala predsa jedného spoločného menovateľa – národné špecifikum strategického hodnotenia životného prostredia.

Katarína Pavličková
Ingrid Belčáková

Gaia - živá planéta

Gaia - živá planéta bol názov pracovného seminára zaoberajúceho sa teóriou, ktorú sformuloval James Lovelock v 70. rokoch. Vychádzal z pozorovania života na našej planéte, čo mu umožnilo vysloviť hypotézu, že Zem je jeden živý organizmus schopný samoregulácie a nazval ho podľa starogréckej bohyně Zeme Gaia.

Seminár bol súčasťou dlhodobého projektu Gramotnosť pre 21. storočie, ktorého cieľom je ponúknuť širokej verejnosti nové poznatky z hraničných oblastí, kde sa prelínajú súčasné filozofické, politické a environmentálne teórie a názory. V rámci tohto projektu sa doteraz uskutočnili podujatia:

- Kurz *Žiť, ako keby na živote záležalo* v júli 1993. Chcel predložiť niekoľko možných pohľadov na niektoré stránky ľudského života. "Je možné korigovať spoločenský a ekonomický systém tak, aby neničil životné prostredie na Zemi? Súvisí súčasná environmentálna kríza s krízou duchovnou?"
- *Spoločnosť, ako keby na človeku záležalo* v júli 1994, kde sa s pozvanými lektormi diskutovalo

o tom, ako by mohla vyzeráť spoločnosť, v ktorej by na človeku naozaj záležalo.

- Seminár *Trvalo udržateľný život a náboženstvá* v júni 1995. Rozoberali sa tie črty niektorých duchovných a spoločenských systémov, ktoré sú významné pre koncepciu dlhodobého udržateľného života – spolunáležitosti s prírodou, osobná zodpovednosť každého jedinca a otvorenosť systému pre každého záujemcu.

Seminár Gaia – živá planéta v dňoch 24.–25. októbra 1995 zorganizovalo Centrum environmentálnej výchovy pri Slovenskom zväze ochrancov prírody a krajiny v Bratislave, v spolupráci s The British Council Slovakia a Centrom environmentálnej výchovy SOFRON PRIF UK. Uskutočnil sa vďaka finančnej podpore Britskej rady a Regionálneho environmentálneho centra pre krajiny strednej a východnej Európy. Viac ako štyridsať účastníkov rôznych profesií sa zišlo z celého Slovenska a Čiech, prišlo aj niekoľko Američanov pôsobiacich v našom prostredí.

Jadrom podujatia boli prednášky dr. Stephana Hardinga, spolupra-

covníka Jamesa Lovelocka, ktorý na Schumacher College vo Veľkej Británii vyučuje Gaia-teóriu a hlbinnú ekológiu. Vo svojich prednáškach a nasledujúcej diskusii vysvetlil podstatu a prírodovedné základy Gaia-hypotézy 70. rokov a prehľad jej vývoja až po teóriu 90. rokov. Táto hypotéza predpokladá schopnosť pozemského systému regulovať klímu a chemické zloženie tak, že Zem neustále zostáva miestom vhodným pre život. Bola formulovaná pomerne jednoducho: Zem je jediným živým organizmom v homeostáze, ktorá je udržiavaná biotou. Zverejnenie tejto teórie vyvolalo vlnu kritických ohlasov, čo Lovelocka inšpirovalo k zložitejším modelom. Priamočiary pohľad na vývoj, príčina vyvoláva následok a ten sa stáva prípadne novou príčinou, po ktorej nasleduje ďalší následok, nahradil sieťami kladných a záporných spätných väzieb. V nich biota a prostredie na seba vzájomne vplyvajú,

a tým sa spoločne a súčasne vyvíjajú.

V rámci diskusného fóra, zameraného na filozofické súvislosti Gaia-hypotézy poskytol komentár z hľadiska modernej prírodovedy a filozofie RNDr. Mikuláš J. Lisický, CSc. Konštatoval, že gaiovský pohľad umiestňuje človeka do nezvyklej pozície. Nie je správcom zvereného majetku, nie je vykonávateľom poslanca, ani hračkou v rukách vyšších síl. Je rovnocennou súčasťou jedného veľkého systému plného zložitých kladných a záporných väzieb. Upozornil o. i. na tradície celostného chápania Zeme a Prírody v strednej a východnej Európe. Práce ruského prírodovedca Vernadského sú aspoň čiastočne známe i u nás. Málokto však vie, že Matica slovenská už r. 1944 vydala publikáciu Nikolaja O. Losskija: Podmienky dokonalého dobra. Autor je slovensky píšuci filozof ruského pôvodu. V knihe sú formu-

lované podobné princípy, k akým dospel J. Lovelock: *“Ako pri rastline list a koreň sú ústroje celku, ako pri živočíchoch srdce, oko, svaly sú podrobené celému organizmu, tak všetky rastliny, všetky živočíchy tvoria ešte väčší a zložitejší organizovaný celok, ktorý podlieha inému, ešte zložitejšiemu organickému celku, ktorým je naša planéta - Zem. Naša Zem je jedinou živou bytosťou a biosféra (súhrn rastlín a živočíchov) je ústrojom onej bytosti.”*

I v tom prípade, že hypotéza Gaia nebude prijatá ako vedecká teória, naďalej zostane zdrojom inšpirácie pre súčasnú vedu. Vyprovokovala široké vedecké diskusie, ktoré viedli k formulácii nových dôležitých hypotéz a k prehodnocovaniu mnohých vedeckých postojov. Bez ohľadu na to, či je vedecky správna, jej cieľom je vytvoriť spoločenskú atmosféru, založenú na úcte ku Gaii.

Mária Zelenáková

Spolupráca a efektívne rozhodovanie na miestnej úrovni

Dá sa vôbec dohodnúť? Určite sa dá o to aspoň pokúsiť. Treba sa naučiť hovoriť tak, aby nám iní rozumeli. Keď sa vieme naučiť riadiť auto, ovládať počítač, môžeme sa naučiť aj zlepšiť medziľudské vzťahy a komunikáciu. Mnohí sa o to snažili a nejednemu sa to podarilo.

Starostom obcí slovenskej a moravskej strany Bielych Karpát sa to tiež darí s aktívnou pomocou Spoločnosti pre trvalo udržateľný život - pobočky Biele Karpaty. Ďalšou z množstva ich spoločných aktivít bol kurz *“Efektívne vyjednávanie, komunikácia a riešenie konfliktov v ochrane a tvorbe životného prostredia”*, ktorý sa konal 16.-17. no-

vembra 1995 v Opatovskej doline. Uskutočnil sa vďaka finančnej podpore U.S. Agency for International Development, poskytnutej prostredníctvom ETP - projektu environmentálneho vzdelávania pre strednú a východnú Európu. Ich spoločným poslaním je prispievať ku skvalitneniu rozhodovacieho procesu v oblasti životného prostredia a presadzovať myšlienky dlhodobého udržateľného spôsobu života a občianskej spoločnosti.

Po odbornej stránke kurz zabezpečilo Centrum prevencie a riešenia konfliktov v Bratislave, ktoré svoju činnosť uskutočňuje už od r. 1991 ako súčasť medzinárodného vzdelá-

vacieho programu Partners for Democratic Change. V spolupráci so zahraničnými lektormi doteraz vyškolilo vyše tritisíc pracovníkov rezortu školstva, životného prostredia, práce a sociálnych vecí, ako aj zástupcov samospráv, podnikov a mimovládnych organizácií na Slovensku i v zahraničí. Pomáha hľadať cesty praktického uplatňovania demokracie v každodennom živote organizácií a lokálnych komunít.

Program kurzu vychádzal z konkrétnych požiadaviek účastníkov. V úvode sa predostreli akútne problémy z oblasti vedenia a rozhodovania miestneho zastupiteľstva, slabiny vo vyjednávaní, nedostatkové zručnosti v komunikácii a v riešení konfliktov, či už z pohľadu účastníka konfliktu, alebo z pozície tretej strany vťahovanej do konfliktu. Boli to dva dni praktických cvičení - spoločného nacvičo-